

กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ”

Process of Inheriting Gender Culture in Thai society through
the "Ballroom Dancing" Activity

บุญยสิตา บุษปะเกศ¹ สุเมษฐ์ นกหลัง² และพีรเดช ประครองพันธ์³

Boonyasita Busapakes, Sumate Noklang and Peeradet Prakongpan

Received: December 05, 2024

Revised: March 21, 2025

Accepted: March 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในกระบวนการทัศนเชิงวิพากษ์สังคม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างด้วยวิธีเจาะจงผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Michel Foucault เพื่อเผยให้เห็นถึงการผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศที่ทำให้ปัจเจกบุคคลกลายเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” ให้ดำรงอยู่ภายใต้แนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย และการจัดกระทำของความรู้และวัฒนธรรมของกิจกรรมลีลาศที่กำหนด ตำแหน่งแห่งที่ และอำนาจที่อยู่เหนือร่างกายที่เข้าควบคุมกำกับให้ปัจเจกบุคคลต้องประพฤติดและปฏิบัติตามผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” มีองค์ประกอบได้แก่ 1) มีการสร้างการยอมรับกฎ กติกา มาตรฐานและค่านิยมของสังคมผ่านกิจกรรมลีลาศ 2) วิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางเพศของสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศ 3) การกำหนดบทบาทในกิจกรรมลีลาศด้วยเพศกำเนิด 4) บทบาทและหน้าที่กำกับวิถีปฏิบัติในขณะที่ทำกิจกรรมลีลาศ และ 5) การกำหนดผู้หญิงในอุดมคติด้วยนักเต้นลีลาศชาย เพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในเรื่องการกำหนดเพศให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติของสังคมทำให้วัฒนธรรมลีลาศถูกทำให้กลายเป็นการตอกย้ำการผลิตซ้ำอำนาจและความรู้

¹⁻³ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakharinwirot University

Corresponding author, e-mail: piyanunta2020@gmail.com

คำสำคัญ: กระบวนการสืบทอด, ค่านิยม, วัฒนธรรมทางเพศ, กิจกรรมลีลาศ, ความเท่าเทียมทางเพศ

Abstract

This research article aimed to study the process of transmission of gender cultural values in Thai society through ballroom dancing activity using qualitative research in a social critical perspective. The researcher utilized in-depth semi-structured interviews with 12 respondents. In this research, the researcher used Michel Foucault's concept to reveal the reproduction of power and knowledge in ballroom dance culture that made individuals become tools for perpetuating sexual culture through "ballroom dancing" activity to exist under the concept of heterosexual norms that were dominated by male ideology in Thai society and the arrangement of knowledge and culture of the ballroom dancing activity that determined the position, place and power over the body that controlled and directed the individual to behave and act accordingly. The research findings revealed that the process of gender culture transmission in Thai society through ballroom dancing activity consisted of the following components: 1) acceptance of social rules, regulations, standards and values was created through ballroom dancing activity; 2) how to perpetuate gender patterns of society in ballroom dancing activity area; 3) the assignment of roles within ballroom dancing activity based on birth gender; 4) the role and responsibilities of supervising the practice during ballroom dancing activity; and 5) defining the ideal woman with a male ballroom dancer in order to be a standard for gender, where men must be paired with women only, it was considered normal in society, causing the dance culture to be made to reinforce the reproduction of power and knowledge.

Keywords: inheritance process, value, gender culture, ballroom dancing activity, gender equality

บทนำ

กิจกรรมลีลาศ (Social Dance) เป็นวัฒนธรรมตามแบบของชาวตะวันตกแถบยุโรปและชาวอเมริกันที่แพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทย โดยรับผ่านทางชนชั้นนำไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยและวัฒนธรรมลีลาศจึงค่อย ๆ แทรกซึมกับวิถีชีวิตของสังคมไทยในเรื่องของขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเรื่องเพศจากการแพร่ขยายวัฒนธรรม (Culture Diffusion Theory) เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่วัฒนธรรมการถือเนื้อถือตัวของหญิงไทยในอดีต (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551) ที่วัฒนธรรมการลีลาศแบบตะวันตกทั้งผู้ชายและผู้หญิงสามารถแตะเนื้อต้องตัวกันได้ในขณะที่ลีลาศถือเป็นเรื่องปกติทั่วไปในการทำกิจกรรม (Elizabeth, C. & Baines, S., 1998; Escobar, A., 2011) กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนประกอบที่ถูกสร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มนุษย์มีต่อกันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม โดยเพศภาวะที่สังคมกำหนดนั้น ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ต่างๆ และโครงสร้างทางสังคมแต่ละสังคม (สรยา รอดเพชร, ทศนีย์ ทานตวานิช และนัทธนี ประสานนาม, 2561) ด้วยโครงสร้างและระบบชนชั้นต่างๆ เหล่านี้ จึงทำให้เกิดการกำหนดคุณค่าของความเป็นหญิงและความเป็นชายให้แตกต่างกันไปตามความเชื่อที่ว่า “ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน” หรือ “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” และความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำความคิดแบบผู้ชายเหนือกว่า ทำให้ผู้ชายเป็นฝ่ายนำและผู้หญิงต้องยอมต่อความเป็นชายที่ครอบงำ (Hegemonic Masculinity) ให้เป็นไปตามโครงสร้างทางสังคมที่ความเป็นชายจะได้รับการยกย่องและมีสถานะที่เหนือกว่าผู้หญิงในสังคมในทุกพื้นที่ที่เป็นตัวกำหนดในเรื่องบทบาททางเพศ (Gender) ของวัฒนธรรมประกอบสร้างสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมลีลาศแบบสากลนิยมที่ผู้ชายเต้นกับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม (Gramsci, A., 1999; Carrington, K. & Scott, J., 2008; Migdalek, J., 2023)

กิจกรรมลีลาศถูกกำหนดให้ผู้ชายต้องเต้นคู่กับผู้หญิงเท่านั้น ดังนั้น ตามบรรทัดฐานของสังคมโดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันสังคม ซึ่งสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะคอยตอกย้ำทั้งวิถีความคิด และวิถีความเชื่อหลักที่เกี่ยวกับความเป็นเพศของสังคมซึ่งตั้งอยู่บนวาทกรรมรักต่างเพศ (Heterosexual Discourse) ที่ถูกหยั่งรากฝังลึกอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งการให้ความสำคัญกับความเป็นเพศ ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์มีเพียง 2 เพศในโลก คือ เพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นเพียงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น จะเป็นอื่นไปไม่ได้ (Jackson, A. P. & Cook, M. N., 1999) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ถูกปลูกฝังจากการสืบทอดอุดมการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนรุ่นหนึ่งโดยผ่าน

กระบวนการการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากกระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” เพื่อเผยให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศเพื่อนำไปสู่การได้รับโอกาสของความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศ เพื่อส่งเสริมให้ลีลาศเป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิดเพราะไม่ว่าจะเป็นผู้ชาย ผู้หญิงตามเพศกำเนิด ตามเพศสภาพ เพศวิถี ทุกคนควรมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ (เกษียร เตชะพีระ, 2558) ภายใต้ฐานคิดที่เชื่อว่าความรู้ที่แท้จริงอยู่ภายในตัวตนของมนุษย์ จึงมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพภายในตัวตน และเชื่อกันคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากการถูกครอบงำด้วยความรู้และวัฒนธรรมของกิจกรรมลีลาศที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันด้วยค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศที่ทำให้เกิดวิธียึดถือและปฏิบัติอันเป็นผลทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ทำให้ปัจเจกบุคคลตกอยู่ภายใต้โครงสร้างความรู้และอำนาจที่ดำรงอยู่ (Cohen, J., 2001) และทำให้ความหลากหลายทางเพศ LGBTQ ถูกเลือกปฏิบัติในการทำกิจกรรมลีลาศและถูกกีดกันออกจากสังคมลีลาศอย่างชอบธรรมด้วยวิถีปฏิบัติของปัจเจกบุคคลที่ยึดถือและสืบทอดวัฒนธรรมลีลาศจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการสลายกรอบของความรู้ของลีลาศ คือ การทำให้ลีลาศกลายเป็นกิจกรรมเพื่อการสร้างความสุขให้สังคม เป็นกิจกรรมลีลาศสำหรับทุกเพศทุกวัยและผู้ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเพศ LGBTQ ได้มีพื้นที่ซึ่งโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและกิจกรรมลีลาศได้อย่างเท่าเทียมกันในสังคมไทย (Dunne, P. R. & Clark, S., 2019; อารยา สุขสม, 2559)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้แนวทางในการแสวงหาความรู้ของกระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์ (Critical Paradigm) (Lincoln, Y. S. & Guba, E., 2000; Noklang, S., Prakongpan, P., Meepan, W., Dechawatsinsiri, N., Niyomdech, A. & Hernandez, V., 2023) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สังคม ระบบทุนนิยม และวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของการแสวงหาความรู้นั้น เพื่อการสลายเพดานของความคิดของผู้คนในสังคมซึ่งจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการแก้ปัญหาที่ฝังรากลึกมา

อย่างยาวนานจากโครงสร้างสังคมในการแสวงหาทางออกก็เพื่อถอดถอนอำนาจที่ปิดกั้นอยู่ การวิเคราะห์โครงสร้าง หรือความเป็นจริงของสิ่งที่ดำรงอยู่ของความรู้ ความจริง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกปกปิดอยู่เบื้องหลัง ซึ่งการประกอบสร้างทางสังคมที่กำหนดให้มนุษย์ล้วนตกอยู่ภายใต้กรอบของความรู้ และความรู้นั้นก็ผูกติดโยงกับตัวปัจเจกบุคคลให้ถ่ายทอดพฤติกรรมและปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านั้นโดยไม่ตั้งคำถาม หรือการหาเหตุผลในการแสดงออกถึงการกระทำนั้นประกอบสร้างมาจาก วาทกรรม (Discourse) ทั้งสิ้น (Foucault, M., 1983; ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560) ผู้วิจัยอาศัยแนวความคิดของ Foucault ซึ่งเน้นการวิพากษ์ความรู้ (Knowledge) ความจริง (Truth) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power of Relation) เพื่อเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการผลิตซ้ำการแบ่งเพศ (Butler, J., 1999) ในสังคม กิจกรรม “ลีลาศ” จึงเป็นพื้นที่พิเศษที่มีความเฉพาะเจาะจง การสถาปนาความรู้อันชอบธรรมที่ส่งผลต่อการกำหนดให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันในวัฒนธรรมลีลาศ และการที่มีความหลากหลายทางเพศจะมาเข้าคู่กันในลีลาศถือเป็นเรื่องผิดปกติในวัฒนธรรมลีลาศ คือการไม่อยู่ในความเป็นมาตรฐานของสากลที่ทั่วโลกในพื้นที่ของกิจกรรม “ลีลาศ” เป็นสิ่งที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาทุกยุคทุกสมัย (Marion, J. S., 2014) จึงทำให้เกิดการผลิตซ้ำบรรทัดฐานรักต่างเพศภายใต้การกำหนดระบบเพศจัดกระทำให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามและสยบยอมโดยไม่มีเงื่อนไข มาเป็นกรอบปฏิบัติของความสัมพันธ์ระหว่างเพศในสังคมทำให้กลายเป็นกระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศ โดยที่ปัจเจกบุคคลใดที่ไม่เข้าพวกจะถูกผลักออกจากพื้นที่กิจกรรมลีลาศจนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมลีลาศ (Danaher, G., Schirato, T. & Webb, J., 2000) และปัจเจกบุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างที่เหมาะสมควรมีสติและได้รับซึ่งโอกาสและความเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกวิธีการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของงานวิจัยนี้ จำนวน 12 คน โดยแบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ตัวแทนผู้บริหารลีลาศของประเทศไทยเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานด้านการบริหารในการจัดกิจกรรมลีลาศต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ กลุ่มที่ 2 ได้แก่ อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศในระดับสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันสอนกีฬาลีลาศ เป็นกลุ่มผู้ถ่ายทอดการเรียนการสอนต่อเนื่องเป็นระยะเวลามากกว่า 5 ปี และมีผลงานการส่งนักลีลาศเข้าร่วมการแข่งขันและได้รับรางวัลจากการเข้าร่วม กลุ่มที่ 3 ได้แก่ นักกีฬาลีลาศชายที่มีสังกัด เป็นกลุ่มนักลีลาศชายที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่มีผลงานการแข่งขันลีลาศทั้งในและต่างประเทศมีผลงานได้รับรางวัลทั้งในประเทศและต่างประเทศ กลุ่มที่ 4 ได้แก่ นักลีลาศหญิงที่มีสังกัด เป็นกลุ่มนักลีลาศที่ได้รับการ

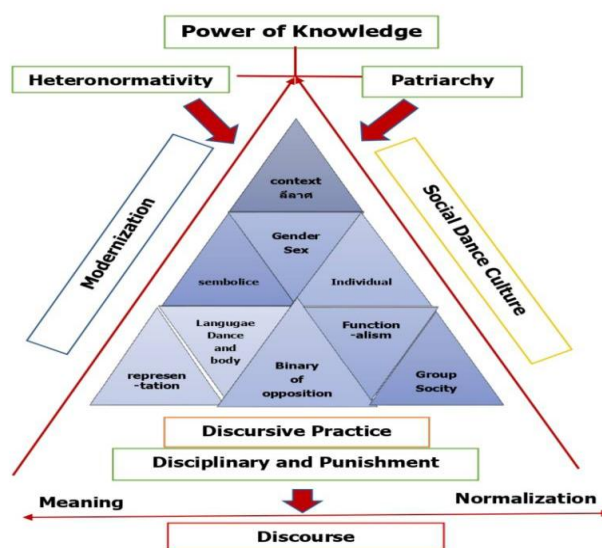
ถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่มีผลงานการแข่งขันลีลาศทั้งในและต่างประเทศมีผลงานได้รับรางวัลทั้งในประเทศและต่างประเทศ กลุ่มที่ 5 ได้แก่ นักลีลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นกลุ่มนักลีลาศที่ได้รับการเลือกปฏิบัติในการไม่ได้รับสิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศประเภทต่าง ๆ กลุ่มที่ 6 ได้แก่ นิสิตนักศึกษา ที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในการแข่งขันลีลาศในระดับต่างๆหรือเข้าร่วมอบรมกิจกรรมการเต้นลีลาศเพื่อสุขภาพซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโอกาสสร้างความเท่าเทียมทางเพศ และกลุ่มที่ 7 ผู้วิจัยในฐานะของคนในบริบทของวัฒนธรรมลีลาศในทุกมิติทั้งผู้บริหาร ครูผู้ฝึกสอน นักกีฬาลีลาศ นิสิตนักศึกษา และปรากฏการณ์ความหลากหลายทางเพศในพื้นที่กิจกรรมลีลาศ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นหรือให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์และความสำคัญของปรากฏการณ์ รวมไปถึงความเชื่อ ค่านิยม และการให้ความหมายต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลเข้าถึงข้อมูลได้อย่างลุ่มลึก (Creswell, J., 2009) และผู้วิจัยใช้แนวความคิดของ Michel Foucault เพื่อใช้เป็นเลนส์ในการมองทุกมิติของปัญหาในทุกขั้นตอนการวิจัย ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม ในการเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูล นักวิจัยจึงเป็นเครื่องมือในการศึกษาโดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) วิธีนี้ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สามารถแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมกับการสัมภาษณ์ (Jamshed, S., 2014; เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2562)

การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าเชื่อถือข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ที่มีแก่นสาระตรงกับประเด็นกับเรื่องที่ศึกษาด้วยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการวิเคราะห์ เอกสารที่มีความสัมพันธ์กับบริบทการศึกษา (Document Analysis) ตั้งแต่ศึกษาข้อมูลและทำให้เกิดข้อมูลเบื้องต้น (Familiarization) จากนั้นจึงจัดระเบียบข้อมูล และทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายและเขียนพรรณนาจากข้อมูลที่ได้จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามสภาพของความเป็นจริง เพื่อการได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการตีความหมายที่ตรงกัน และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation) โดยใช้เทคนิคคือ เทคนิคสามเส้าข้อมูลจากหลายแหล่งที่มา (Data triangulation) (ชาย โพธิ์สิตา, 2559) ประกอบด้วย แหล่งเวลา สถานที่ บุคคลถ้าข้อมูลที่ได้อามีความหมายเหมือนกันจากหลายที่ถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ แล้วจึงบันทึกข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการ

ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลนำเชื่อถือของข้อมูลจากหลายแหล่งอ้างอิง ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างกันของแหล่งที่มาข้อมูล (Denzin, N. K., 2017)

กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาอำนาจของความรู้ (Power of knowledge) ของแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormativity) แนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) กำหนดให้ผู้ชายเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยที่ยังรากฝังลึกมาอย่างช้านาน และการทำให้ทันสมัยแบบตะวันตก (Modernization) (Fanon, F., Philcox, R., Sartre, J., Bhabha, H. K. & West, C., 2021) ภายใต้บริบทโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศสถานะ ที่การแบ่งเพศซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมประกอบสร้างจากแนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดฐานรักต่างเพศ ที่ยังรากฝังลึกและแทรกซึมอยู่ในพื้นที่ของทุกชนชั้นทางสังคมกำหนดให้ที่ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ถือเป็นความปกติของสังคม และวัฒนธรรมลีลาศ (Social Dance Culture) ที่กำหนดให้ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้น (Elizabeth, C. & Baines, S., 1998; Pilcher, J. & Whelehan, I., 2016) โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ เพื่อวิพากษ์ความรู้ ความจริง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การผลิตซ้ำวาทกรรม (Discourse) ประกอบสร้างความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศ และการแบ่งขั้วตรงข้าม (Binary of Position) ที่กำหนดให้บุคคลต้องปฏิบัติตามตำแหน่ง แ่งที่ของภาคปฏิบัติ การของวาทกรรม (Discursive Practice) ทำให้กลายเป็นกระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” ที่เกิดจากสถาบัน ควบคุม ตัดสิน และสั่งการผ่านกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อให้เกิดเป็นบรรทัดฐานแบบเดียวกันสู่สังคมและบทลงโทษของผู้กระทำผิด เป็นบุคคลผู้ซึ่งตกอยู่ภายใต้ความรู้ของสถาบันต้องปฏิบัติตาม “อำนาจเชิงวินัย” (Disciplinary Power) ที่จัดการให้บุคคลเป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจ ซึ่งเทคนิคเหล่านี้ทำงานผ่านร่างกาย (Body) โดยมีสัญลักษณ์ (Sign) และภาพแทน (Representation) ของวัฒนธรรมลีลาศแบบตะวันตก ด้วยวิธีคิดแบบมาตรฐานแนวคิดแบบรักต่างเพศ ที่มองว่าผู้ชายเป็นฝ่ายเริ่มหรือเป็นผู้นำ (Lead) ในขณะที่ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายยอมตาม (Follow) ในทุกท่าทางและความหมายภายใต้บรรทัดฐานรักต่างเพศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นในพื้นที่กิจกรรมลีลาศให้ดำรงอยู่อย่างเป็นปกติ ภายใต้การครอบงำของอำนาจ ความรู้ ความสัมพันธ์ในสังคมลีลาศ (Foucault, M., 2019; Picart, C. J. S., 2006) ซึ่งส่งผลให้บุคคลนั้นที่มีลักษณะที่แตกต่างจากความเป็นปกติไม่เข้าพวกกับวาทกรรมหลักของสังคม หรือการจัดระเบียบทางสังคม (Social Order) จะถูกเบียดขับกดทับและสร้างความแปลกแยก (Alienation) และทำให้กลายเป็นอื่น (Otherness) ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ (Foucault, M., 2001) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาจากการเปลี่ยนผ่านจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยสู่วัฒนธรรมสมัยนิยม กิจกรรมลีลาศ หรือ

Social Dance ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนากระแสหลักที่ทำให้สังคมไทยเกิดวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันโดยทำงานผ่านร่างกายของปัจเจกบุคคลผ่านกระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศและความรู้ (Knowledge) ทางวัฒนธรรมลีลาศทำให้ผู้แสดง (Actor) ตกอยู่ภายใต้การสร้างความเป็นปกติทางสังคม (Normalizations)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ”

สรุปผลการวิจัย

ในพื้นที่กิจกรรม “ลีลาศ” เป็นวัฒนธรรมที่ถูกติดขัดโดยด้วยอำนาจและความรู้ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันแห่งความรู้ การจัดกิจกรรมลีลาศคือการกำหนดให้สมาชิกที่อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศนั้นต้องปฏิบัติตาม และผู้ที่สืบทอดวิธีปฏิบัติให้วัฒนธรรมลีลาศยังคงดำรงอยู่โดยการกระทำผ่านร่างกาย เพื่อควบคุมบุคคลเหล่านั้นให้แสดงออก ตามบริบท บทบาท หน้าที่ และวิถีแห่งตนในพื้นที่กิจกรรมลีลาศ วัฒนธรรมลีลาศจึงเป็นกระบวนการจัดการให้บุคคลเป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจ เพื่อให้ปัจเจกบุคคลตกเป็นเครื่องมือของการสืบทอดอำนาจและทำให้เกิดระเบียบวินัยในการยึดถือปฏิบัติตามของปัจเจกบุคคลนั้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งการกระทำเหล่านั้นที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคลจึงสร้างระเบียบวินัยแห่งตน ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำของอำนาจผ่านกิจกรรมลีลาศ โดยกิจกรรม “ลีลาศ” ทำให้ปัจเจกบุคคลนั้นกลายเป็นร่างกายที่สยบยอมต่ออำนาจและความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศ โดยการศึกษากระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศ จาก

งานวิจัยนี้จึงเสนอกระบวนการสืบทอดค่านิยมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” 5 ประการดังต่อไปนี้

1. การสร้างการยอมรับกฎ กติกา มาตรฐานและค่านิยมของสังคมผ่านกิจกรรมลีลาศ

การกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติในการทำกิจกรรมลีลาศ ตามแบบสากลนิยมของตะวันตก และการรับเอาวัฒนธรรมลีลาศมาใช้ในการทำกิจกรรมจึงทำให้ “ลีลาศ” นำไปสู่การสร้างกฎ กติกา มาตรฐานและค่านิยมในการเข้าสังคมลีลาศ การจัดระบบระเบียบให้อยู่ในทิศทางเดียวกันในการทำกิจกรรมทั้งประเภทบอลรูมและประเภทละติน อเมริกัน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมลีลาศเพื่อเข้าสังคม กิจกรรมลีลาศเพื่อออกกำลังกายและกิจกรรมลีลาศเพื่อการแข่งขัน และการรักษามารยาทการเข้าสังคมลีลาศจึงถือเป็นสิ่งสำคัญของสุขภาพบุรุษและสุขภาพสตรี ในการยอมรับกฎ กติกาเรื่องการเข้าคู่ชายหญิงของลีลาศจึงถือเป็นสิ่งสำคัญทั้งการวางตัวให้เหมาะสมระหว่างผู้ชายและผู้หญิง การรักษาความสะอาด การแต่งกายให้สวยงามสุขภาพเรียบร้อย ตามลักษณะของการออกงานลีลาศทั้งเสื้อผ้าและหน้าผมจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะทางสังคมและรสนิยมการแต่งกายการแบ่งมาตรฐานในการเข้าสังคมลีลาศ และการมีมารยาทกับคู่ลีลาศของตนทั้งผู้ชายและผู้หญิงในการจับมือถือแขนโอบไหล่การแสดงอย่างสำรวมกิริยามารยาทเพื่อไม่ให้เกิดเรื่องขู้สาวในสังคมลีลาศ เพราะการเข้าถึงเนื้อแตะต้องตัวกันในกิจกรรมลีลาศทำให้เกิดการสนิทสนมใกล้ชิดกัน กิจกรรมลีลาศจึงแฝงค่านิยมทางเพศในการเลือกคู่ชีวิตในฟลอร์เต้นรำได้ จากการสะท้อนของตัวแทนผู้บริหารลีลาศได้กล่าวว่า “ผู้ชายในลีลาศต้องเป็น “สุขภาพบุรุษ” คือผู้ชายต้องเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมลีลาศและผู้หญิงก็ต้องเป็นฝ่ายตาม “เลดี้” เหมือนเจ้าชายกับเจ้าหญิงที่เต้นรำอยู่ในฟลอร์” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเผยให้เห็นถึง การยึดครองพื้นที่ชายเป็นใหญ่โดยผู้ชายที่มีอำนาจนำในการตัดสินใจในกิจกรรมลีลาศ และผู้หญิงถูกทำให้กลายเป็นผู้ตาม ในการทำกิจกรรมลีลาศเพื่อความเป็นมาตรฐานอย่างสากล แม้จะอยู่คนละพื้นที่ทั่วทุกมุมโลกแต่วัฒนธรรม “ลีลาศ” จะครอบงำบุคคลเหล่านั้นให้ยึดถือและปฏิบัติตาม วิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางเพศของสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศ

การผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ลีลาศ เป็นวิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางเพศของสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยการทำกิจกรรมลีลาศผ่านตัวบุคคล การแสดงออกทางร่างกาย ท่าทาง การสื่อความหมายและสัญญาณต่าง ๆ และการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถลีลาศได้ต้องผ่านกระบวนการสร้างตัวตนแบบนักลีลาศ ทั้งการยืน การนั่ง การเดิน ความคิด และการแสดงออกตามบุคลิกภาพของตนที่บ่งบอกถึงการถูกเลือกให้มีคาแรกเตอร์ที่ตรงตามลักษณะทางกายภาพและเพศของตนเองในการเข้าสู่วิถีปฏิบัติตามบุคลิกภาพตามเพศของนักลีลาศที่จะถูก

ครอบงำด้วยความรู้ลีลาทำให้เป็นไปตามท่าทางประกอบกับจังหวะเพลงที่เป็นท่ามาตรฐานที่กำหนดความเป็นเพศให้ต้องสวมบทบาทให้ตรงตามเพศ ตามชายจริง หญิงแท้ในการแสดงบทบาทและหน้าที่ของความเป็นผู้ชายนำและผู้หญิงตาม ในการแสดงอารมณ์และความรู้สึกระหว่างกิจกรรมลีลาในการเต้นแบบละติน อเมริกา ที่บ่งบอกถึงความสนุกสนาน เย้ายวน น่าหลงใหล ผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมลีลาจะต้องมีลักษณะที่ตรงตามคาแรกเตอร์ตามเพศกำเนิดไว้เท่านั้น เพื่อให้เกิดการควบคุมกลุ่มคนตามเพศชายและเพศหญิงที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน สำหรับเพศชาย และเพศหญิงกลุ่มคนที่ชอบความสนุกสนาน ครื้นเครง อารมณ์ดี ชอบเสียงดนตรีแบบสนุกสนาน เช็กชี เร้าใจ อย่างแซ่บบ้า ส่วนปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะของความเป็นเจ้าชาย และความเป็นเจ้าหญิง ผู้ที่มีความสุขุม สง่างาม หรุษราและมีความเป็นผู้ดีกำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงที่มีบุคลิกลักษณะตามเพศที่กำเนิดทั้งเพศชายและเพศหญิงจะถูกกำหนดให้เลือกทำกิจกรรมลีลาประเภท สแตนดาร์ดตามลักษณะกายภาพที่แสดงออก ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่ชอบจังหวะดนตรีที่นุ่มนวล ชวนฝัน อย่าง จังหวะวอลท์ ท่าทางทรงพลังแต่สง่างาม ดังภาพสะท้อนของ ตัวแทนนักลีลาหญิง กล่าวว่า “ผู้หญิงนักลีลาเปรียบเสมือน “ควาย” ที่สนสะพาย ผู้ชายสั่งให้ไปตรงไหนก็ต้องไป ถ้าให้หนักถึงเพื่อให้เห็นภาพก็ในจังหวะ พาโซ โดเบิล ที่ผู้ชายมีคาแรกเตอร์เป็น มาธาดอร์ เขาเป็นผู้นำ ผู้ล่า ผู้ฆ่า ส่วนเราผู้หญิงก็ต้องมีคาแรกเตอร์ เป็น ผู้หญิง เป็นกะทิง หรือเป็นผ้า ตามผู้ชายที่อยากให้เราเป็น” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเผยให้เห็นถึง การกำหนดให้บุคคลทั้งชายและหญิงต้องสวมบุคลิกในการแสดงออกตามประเภทของกิจกรรมลีลา ให้เป็นไปตามประเภทที่กำหนดในการทำกิจกรรมผ่านจังหวะเพลงที่บ่งบอกถึงประเภทของการลีลา เพื่อสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาให้ยังคงอยู่

2. การกำหนดบทบาทในกิจกรรมลีลาด้วยเพศกำเนิด

การผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ลีลา เป็นวิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางเพศของสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยการทำกิจกรรมลีลาผ่านตัวบุคคล การแสดงออกทางร่างกาย ท่าทาง การสื่อความหมายและสัญญาณต่าง ๆ และการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถลีลาได้ต้องผ่านกระบวนการสร้างตัวตนแบบนักลีลา ทั้งการยืน การนั่ง การเดิน ความคิด และการแสดงออกตามบุคลิกภาพของตนที่บ่งบอกถึงการถูกเลือกให้มีบุคลิกลักษณะที่ตรงตามลักษณะทางกายภาพและเพศของตนเองในการเข้าสู่วิธีปฏิบัติตามบุคลิกภาพตามเพศของนักลีลาที่จะถูกครอบงำด้วยความรู้และวัฒนธรรมของกิจกรรมลีลาให้เป็นไปตามท่าทางประกอบกับจังหวะเพลงที่เป็นท่ามาตรฐานที่กำหนดความเป็นเพศให้ต้องสวมบทบาทให้ตรงตามเพศ ตามชายจริง หญิงแท้ ในการแสดงบทบาทและหน้าที่ของความเป็นผู้ชายนำและผู้หญิงตาม ในการแสดงอารมณ์และ

ความรู้สึกระหว่างกิจกรรมลีลาศในการเต้นแบบละติน อเมริกา ที่บ่งบอกถึงความสนุกสนาน เข้า ยวน น่าหลงใหล ผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมลีลาศจะต้องมีลักษณะที่ตรงตามบุคลิกลักษณะตามเพศ กำหนดไว้เท่านั้น เพื่อให้เกิดการควบคุมกลุ่มคนตามเพศชายและเพศหญิงที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ ด้วยกัน สำหรับเพศชาย และเพศหญิงกลุ่มคนที่ชอบความสนุกสนาน ครื้นเครง อารมณ์ดี ชอบ เสียงดนตรีแบบสนุกสนาน เชื้อเชื้อ เร้าใจ อย่างแซ่บซ่า ส่วนปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะของความเป็น เจ้าชาย และความเป็นเจ้าหญิง ผู้ที่มีความสุขุม สง่างาม หรุษหยาและมีความเป็นผู้ดีกำหนดให้ผู้ชาย และผู้หญิงที่มีบุคลิกลักษณะตามเพศที่กำหนดทั้งเพศชายและเพศหญิงจะถูกกำหนดให้เลือกทำ กิจกรรมลีลาศประเภทสแตนดาร์ดตามลักษณะกายภาพที่แสดงออก ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่ ชอบจังหวะดนตรีที่นุ่มนวล ชวนฝันอย่างจังหวะวอลท์ ท่าทางทรงพลังแต่สง่างาม ดังภาพสะท้อน ของ ตัวแทนนักลีลาศหญิง กล่าวว่า “ผู้หญิงนักลีลาศเปรียบเสมือน “ควาย” ที่สนสหาย ผู้ชายสั่ง ให้ไปตรงไหนก็ต้องไป ถ้าให้หนักถึงเพื่อให้เห็นภาพก็ในจังหวะ พาโซ โดเบล ที่ผู้ชายมีคาแรกเตอร์เป็น มาธาตอร์ เขาเป็นผู้นำ ผู้ล่า ผู้ฆ่า ส่วนเราผู้หญิงก็ต้องมีคาแรกเตอร์ เป็นผู้หญิง เป็นกะทิง หรือเป็น ผ้า ตามผู้ชายที่อยากให้เราเป็น” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเผยให้เห็นถึง การกำหนดให้บุคคลทั้ง ชายและหญิงต้องสวมบุคลิกในการแสดงออกตามประเภทของกิจกรรมลีลาศ ให้เป็นไปตามประเภท ที่กำหนดในการทำกิจกรรมผ่านจังหวะเพลงที่บ่งบอกถึงประเภทของการลีลาศ เพื่อสืบทอด แบบ แผนปฏิบัติทางสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศให้ยังคงอยู่

3. บทบาทและหน้าที่กำกับวิถีปฏิบัติในขณะที่ทำกิจกรรมลีลาศ

การแยกเพศชายและเพศหญิงตามสรีระของร่างกาย เป็นกลไกสำคัญในการกำหนด สถานะในกิจกรรมลีลาศ ที่มีต่อการยอมรับตัวบุคคลตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ใน พื้นที่กิจกรรม “ลีลาศ” ที่สะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐานรักต่างเพศในการทำกิจกรรมลีลาศตามแบบ ตะวันตก และสังคมไทยยึดถืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้กิจกรรมลีลาศและ ปัจเจกบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ของสังคมลีลาศและสังคมไทยตกอยู่ภายใต้การผลิตซ้ำที่กำหนดให้ผู้ชาย ต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติจึงทำให้การแบ่งแยกเพศกำเนิดนั้นกำหนดสถานะใน กิจกรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม ซึ่งการผสมผสานวัฒนธรรมของการเข้าคู่โดยธรรมชาติของมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่ถูกยอมรับและปฏิบัติตามด้วยการแบ่งแยกเพศกำเนิดนี้จึงทำให้ผู้ที่มีความหลากหลาย ทางเพศ LGBTQ จึงถูกโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศที่เป็นตัวกำหนดบทบาทใน กิจกรรมลีลาศ และควบคุมความประพฤติและวิถีปฏิบัติในการแสดงออกตามเพศกำเนิด

การเข้าพื้นที่กิจกรรมลีลาศด้วยเพศกำเนิดของผู้ชาย และเพศกำเนิดของผู้หญิงจึงมี ความแตกต่างกันรวมถึงการจัดวางบทบาทและหน้าที่ตามเพศกำเนิดอย่างมีเงื่อนไขเพื่อให้เกิดความ

เป็นระเบียบเรียบร้อยในทิศทางเดียวกันของการแสดงออกถึงวัฒนธรรมลีลาศ และเพศกำเนิดยังกำหนดสถานะทางสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศ “ผู้ชาย” เป็นใหญ่ในการครองอำนาจนำในกิจกรรมลีลาศ โดยที่อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ผู้ชายทั้งหมด และทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรอง ดังนั้นการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศ LGBTQ จึงถูกปฏิเสธและเลือกปฏิบัติเพราะการที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่ในวัฒนธรรมลีลาศถือเป็นความไม่ปกติในวัฒนธรรมลีลาศ ทำให้เกิดความแปลกแยกซึ่งอยู่นอกเหนือจากการควบคุมด้วยระบบเพศในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านตัวแทนนักลีลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศ กล่าวว่า “ในการเต้นลีลาศ ต้องคอยผู้จัดงานว่าจะมีรายการให้พวกหนูหรือเปล่า ถ้ามีรายการ M2M (Male to Male) พวกหนูก็ได้เต้น ถ้าไม่มีพวกหนูก็อด ก็ไม่เข้าใจว่าจะลักปิดลักเปิดทำไม ทำไมไม่เปิดโอเพ่นท์ ให้มันทุกคนไป” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเผยให้เห็นถึงในการจัดกิจกรรมลีลาศ ความหลากหลายทางเพศถูกผลักออกจากพื้นที่เพราะเกิดจากความไม่ปกติในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศให้กลายเป็นค่านิยมทางเพศในกิจกรรมลีลาศของสังคมไทย

4. การกำหนดผู้หญิงในอุดมคติด้วยนักเต้นลีลาศชาย

ผู้หญิงในอุดมคติของนักเต้นลีลาศชายต้องรูปร่างหน้าตาดี สมส่วน วานอนสอนง่าย ร่างกายแข็งแรง ถือเป็นมาตรฐานสากล เพราะผู้หญิงที่ตรงตามอุดมคติของผู้ชายของนักเต้นลีลาศมีหน้าที่เป็น “เครื่องมือ” ในการส่งเสริมสถานะและบทบาทหน้าที่ของตนเองโดยสมบูรณ์นอกจากการเต้นลีลาศ การมีผู้หญิงในอุดมคติมาเป็นคู่ลีลาศ การเสาะแสวงหาผู้หญิงคู่เต้นมีทั้งรูปร่างหน้าตา สวยงามจะเป็นใบเบิกทางในเบื้องต้นที่จะไปสู่ความสำเร็จได้ และนอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเรื่องวินัยการฝึกซ้อม ถ้าขาดการฝึกซ้อมย่อมไม่เกิดความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมลีลาศเพื่อเข้าสังคม และกิจกรรมลีลาศเพื่อการแข่งขันที่ผู้ชายสามารถโอ้อวดคู่เต้นของตนเอง และการครอบครองผู้หญิงในอุดมคติของชายนักเต้นรำที่ผู้ชายคนอื่น ๆ ก็อยากครอบครองเป็นคู่เต้นของตนเองเช่นกันตามที่ ตัวแทนนักลีลาศชาย กล่าวว่า “เป้าหมายของตัวผม คือ การที่ผมและคู่ต้องได้รับรางวัล เพราะทุกเรื่องในลีลาศ ผมต้องเป็นผู้นำทั้งการต่อฟิกเกอร์ ท่าเต้น การซ้อมเข้าคู่และกำหนดทิศทางในการลีลาศครับ ผู้หญิงเองก็ต้องเป็นผู้ตามที่ดีและจำฟิกเกอร์ให้ได้” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเผยให้เห็นถึง วิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติของนักลีลาศชายที่ต้องเป็นผู้นำในทุกมิติในกิจกรรมลีลาศ และจากเสียงสะท้อนของผู้หญิงในอุดมคติของนักลีลาศชายต้องเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างสวยงาม รูปร่างดี หน้าตาดี วานอนสอนง่าย และเป็นผู้หญิงที่เป็นผู้ตามที่ดีในกิจกรรมลีลาศ เป็นผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถด้านการทำกิจกรรมลีลาศและมีตำแหน่ง ภูมิหลังที่ดีของการทำกิจกรรมลีลาศ ถือเป็น

สิ่งที่ผู้ชายอยากครอบครองมาเป็นคู่ีลิตามากที่สุด ดังนั้น นักลิตาชายจึงมีสิทธิเหนือกว่านักลิตาหญิง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจนได้ว่า กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมเพื่อปฏิบัติทางเพศในสังคมผ่านกิจกรรม “ลิตา” ที่ออกมาในลักษณะ “วัฒนธรรม” โดยการยึดถือกฎระเบียบกติกาและข้อบังคับที่ผลิตซ้ำความรู้ของอำนาจ (Power of knowledge) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Relationship of power) ผ่านการฝึกปฏิบัติของปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันถ่ายทอดไปสู่สังคมอื่น Foucault, M. (2001) ด้วยกระบวนการผลิตซ้ำของอำนาจและความรู้ที่กำหนดขอบเขตและวิธีปฏิบัติของปัจเจกบุคคลด้วยเพศ การกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมควบคู่กับวัฒนธรรมลิตาที่เกิดขึ้น จากการยึดถือวิธีการสืบทอดแบบแผนเพื่อปฏิบัติทางเพศในการเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม ซึ่งบุคคลเหล่านั้นจึงต้องประพฤติและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข (Dreyfus, H. & Rabinow, P., 2014) เพราะเมื่อบุคคลเหล่านั้นที่ได้เข้าสู่วัฒนธรรมลิตาจะถูกกำหนดให้แสดงออกตามเพศทางสังคม ที่บุคคลถือกำเนิดเกิดมามีแค่ 2 เพศเท่านั้น คือ ผู้ชายและผู้หญิง และผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติทางทางสังคม โดยผ่านกระบวนการความสัมพันธ์เชิงอำนาจและภาคปฏิบัติทางสังคม (Discursive Practice) ซึ่งเป็นวิธีคิดเรื่องเพศซึ่งทำให้เห็นว่าในความสัมพันธ์ของมนุษย์ จะใช้ “เพศ” ในการแบ่งแยกบทบาททางเพศ จึงเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้เป็นปกติ (Normalization) ซึ่งทำให้เอกลักษณ์ทางเพศจึงเป็นสิ่งที่ติดตัวของมนุษย์มาแต่กำเนิด คือ ไม่เป็นเพศชายก็ต้องเป็นเพศหญิง หรือเพศใดเพศหนึ่ง และไม่เพียงเท่านั้นมนุษย์ยังกำหนด “บทบาททางเพศ” ขึ้นเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมและวัฒนธรรม (Hall, S., 1997; อีรณรงค์ สกุลศรี, กนกวรรณ ธรารวรรณ และคมกฤษ ตะเพียนทอง, 2564)

กระบวนการสืบทอดค่านิยมทางเพศในสังคมไทยผ่านกิจกรรม “ลิตา” การสืบทอดอำนาจและความรู้ทางเพศที่ประกอบสร้างผ่านร่างกายที่ผลิตซ้ำกรอบแนวคิดเรื่องเพศ ภายใต้วาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ ที่กำหนดให้เพศชายต้องคู่กับเพศหญิงเท่านั้นและผลิตซ้ำ (Reproduce) ทำให้กลายเป็นวาทกรรมหลักของสังคมไทยของวัฒนธรรม “ลิตา” ด้วยเจตจำนงเสรีแห่งอำนาจและความรู้ที่ถูกจัดกระทำให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันเท่านั้นถือเป็นความปกติของสังคม วัฒนธรรมที่ยึดครองให้ผู้ชายเป็นผู้นำ (Lead) และผู้หญิงเป็นผู้ตาม (Follow) (Picart, C. J.

S., 2006; Katz, J., 2007; กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) ทำให้ความเป็นหญิงให้ตกอยู่ในสถานะรองในพื้นที่กิจกรรม “ลีลาศ” เป็นการแบ่งแยกบทบาททางเพศตามมาตรฐานสากล เป็นวิธีการคิดแบบคู่ตรงข้ามกัน และบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormativity) ที่เป็นการปฏิบัติของความสัมพันธ์ระหว่างเพศในสังคมที่กำหนดการกระทำของมนุษย์ในชีวิตประจำวันของการดำรงชีวิตโดยอยู่ภายใต้การกำหนดรู้ได้ด้วยตัวเอง (Butler, J., 1999) ที่การสยบยอมต่อโครงสร้างตามบรรทัดฐานทางสังคมที่เรียกว่า “การกำหนด” เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบที่มีต่อ “อิทธิพล” ให้เกิดขึ้นจากสถาบันโดย การควบคุม การตัดสิน และการสร้างบรรทัดฐานขึ้นมาทำให้ผู้ที่ตกอยู่ภายใต้ความรู้ของสถาบันเหล่านั้นต้องปฏิบัติตาม (เบญจวรรณ บุญโทแสง, 2560) เพื่อจัดระบบระเบียบและกำหนดตำแหน่ง แ่งที่และสรรพสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ให้ง่ายต่อการควบคุมสังคมให้เป็นทิศทางเดียวกันด้วยการแบ่งแยกเพศ ผู้ชายและผู้หญิง ในพื้นที่กิจกรรม “ลีลาศ” ที่สังคมประกอบสร้างและผลิตซ้ำชุดความรู้เรื่องเพศตามแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศ ภายใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ของสังคมไทยทำให้ต้องดำเนินไปตามกลไกของอำนาจและความรู้ (ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, 2555) ในวัฒนธรรมลีลาศที่ความหลากหลายทางเพศไม่สามารถอยู่ในความปกติได้ ดังนั้นวัฒนธรรม “ลีลาศ” จึงเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยจึงส่งผลให้บุคคลที่มีลักษณะที่แตกต่างจากความเป็นปกติไม่เข้าพวก จึงถูกเบียดขับกีดตบและสร้างความแปลกแยก (Alienation) และทำให้กลายเป็นอื่นในพื้นที่กิจกรรมลีลาศกับบุคคลเหล่านั้น (Yamanashi, L. A. & Bulman, R. C., 2009; ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560; เบญจวรรณ อุปีษฌา, 2564)

ดังนั้นการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อน มีมิติ มีเงื่อนไขเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมและสังคม และผลิตซ้ำสิ่งเหล่านั้นให้เกิดขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและความรู้อื่นๆเข้ามาแทนที่ความรู้ชุดเดิมได้เช่นกัน กิจกรรมลีลาศนอกแบบแผนสากลนิยม (Deng, Z., 2023; Wong, Y.N., 2023) แต่ไม่ใช่ว่าจะไม่เคยมีและปรากฏในสังคมไทยมาก่อน ยังมีความแตกต่างหลากหลายทางเพศในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ การอยู่เหนือการควบคุมของสังคม บรรทัดฐานทางสังคม บรรทัดฐานรักต่างเพศ และการตกอยู่ภายใต้การครองอำนาจนำโดยความเป็นชายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ความเป็นชายเป็นใหญ่ ที่ส่งผลให้กลุ่มความหลากหลายทางเพศ ไม่ได้รับความเท่าเทียมในสังคมไทยในกิจกรรม “ลีลาศ” ทั้งกิจกรรมลีลาศเพื่อการเข้าสังคม และกิจกรรมลีลาศเพื่อการแข่งขัน (Markula-Denison, P. & Pringle, R., 2007)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านแนวคิดของ Michel Foucault เรื่องอำนาจและความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทยที่แสดงให้เห็นว่ามีการครอบงำทางเพศผ่านมาตรฐานรักต่างเพศและการยึดถือบทบาทที่กำหนดด้วยเพศกำเนิด งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมลีลาศไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สร้างและผลิตซ้ำบรรทัดฐานทางเพศ การที่ผู้ชายต้องเป็นผู้นำและผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายตามในกิจกรรมลีลาศนั้นสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจที่ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมทางเพศ การสร้าง “ผู้หญิงในอุดมคติ” สำหรับคู่เต้นของผู้ชายก็ยังเป็นการตอกย้ำการแบ่งแยกสถานะทางเพศ ที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องสวย วาเนอนอ่อนง่าย และเป็นผู้ตามที่ดี นอกจากนี้ การปฏิเสธหรือเบียดขับบุคคลที่ไม่ตรงกับมาตรฐานรักต่างเพศ เช่น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ LGBTQ ซึ่งแสดงถึงกระบวนการกีดกันและสร้างความแปลกแยกในสังคม งานวิจัยนี้จึงเปิดเผยให้เห็นถึงการทำงานของอำนาจที่แทรกซึมอยู่ในวัฒนธรรมลีลาศ โดยเน้นที่การสืบทอดคุณค่าและค่านิยมที่กดทับความหลากหลายทางเพศและสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เข้มแข็งในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยครั้งนี้อาจนำไปสู่การจัดทำนโยบายและแนวทางการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *คู่มือฝึกอบรมผู้ฝึกสอนกีฬาลีลาศ ตามหลักสูตร มาตรฐาน วิชาชีพผู้ฝึกสอนกีฬาลีลาศ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2562). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ. *STOU Education Journal*, 12(1), 17-30.
- เกษียร เตชะพีระ. (2558). *เสรีนิยมกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี : ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง.

- ชาย โพธิ์สิตา. (2559). *ศาสตร์และศิลป์ แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2555). ปีตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4(2), 30-46.
- ธีรณรงค์ สกุกศรี, กนกวรรณ ธารวรรณ และคมกฤช ตะเพียนทอง. (2564). พันธนาการข้ามยุค: อุดมการณ์เพศด้น (ไม่เคย) ได้. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 17(2), 91-108.
- เบญจวรรณ บุญโทแสง. (2560). ความเป็นอื่นบนวาทกรรมการพัฒนาในวิถีชุมชนมอแกน. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์คณะนิติศาสตร์ ราชภัฏร้อยเอ็ด*, 1(1), 31-60.
- เบญจวรรณ อุปัชฌาย์. (2564). นายทหารพัฒนา: กระบวนการสร้างนักพัฒนาของกองทัพบก. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 8, 79-94.
- สรยา รอดเพชร, ทศนีย์ ทานตวานิช และนันทนัย ประสานนาม. (2561). ผู้หญิงกับปีตาธิปไตย ในนวนิยายของอุทิศ เหมะมูล. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 14(1), 53-80.
- อารยา สุขสม (2559). *สิทธิมนุษยชนในเรื่องวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในระบบกฎหมายไทย*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Butler, J. (1999). Gender trouble, feminist theory, and psychoanalytic discourse; *Feminism/postmodernism*, 327, 324-340.
- Carrington, K., & Scott, J. (2008). Masculinity, rurality and violence. *The British Journal of Criminology*, 48(5), 641-666.
- Cohen, J. (2001). Defining identification: A theoretical look at the identification of audiences with media characters. *Mass communication & society*, 4(3), 245-264.
- Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative and mixed methods approaches*. London, UK: Sage Publications.

- Danaher, G., Schirato, T. & Webb, J. (2000). *Understanding Foucault (Cultural Studies Series)*. Sydney, AUS : Allen & Unwin.
- Deng, Z. (2023). Gender, Body and Subjectivity: A Study of Ballroom Gender Culture from the Perspective of Post-Modern Gender Theory. *Journal of Medicine and Health Science*, 1(2), 50-55.
- Denzin, N. K. (2017). *Sociological methods*. New York : Routledge.
- Dreyfus, H. & Rabinow, P. (2014). *Beyond structuralism and hermeneutics*. Chicago, IL : University of Chicago Press.
- Dunne, P. R. & Clark, S. (2019). *Comparative Legal Review of Gender Recognition Laws Across the Commonwealth*. London, UK : Equality & Justice Alliance.
- Elizabeth, C. & Baines, S. (1998). Does gender affect business ‘performance’? A study of microbusinesses in business services in the UK. *Entrepreneurship & Regional Development*, 10(2), 117-135.
- Escobar, A. (2011). *Encountering development: The making and unmaking of the Third World*. Princeton, NJ : Princeton University Press.
- Fanon, F., Philcox, R., Sartre, J., Bhabha, H. K. & West, C. (2021). *The wretched of the earth*. (60th anniversary edition). New York : Grove Press.
- Foucault, M. (1983). *The Subject and Power*. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795.
- Foucault, M. (2001). *Power: Essential Works of Foucault 1954-1984*. Translated by Robert Hurley and others. London, UK : Penguin Books.
- Foucault, M. (2019). *Power: the essential works of Michel Foucault 1954-1984*. London, UK : Penguin Books.
- Gramsci, A. (1999). *Antonio Gramsci*. London, UK : The Electric Book Company.
- Hall, S. (1997). Culture and power. *Radical Philosophy*, 86(27), 24-41.
- Jackson, A. P. & Cook, M. N. (1999). *Genders and Sexualities in modern Thailand*. Bangkok, THA : Silkworm Books.
- Jamshed, S. (2014). Qualitative Research Method-interviewing and Observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy*, 5(4), 87-88.

- Katz, J. (2007). *The invention of heterosexuality*. Chicago, IL : University of Chicago Press.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. (2000). *Paradigmatic controversies, contradictions, And emerging confluences*. In *Handbook of Qualitative Research*. (2nded). edited by Denzin K. and Lincoln, Y.S. London, UK : Sage publications.
- Marion, J. S. (2014). *Ballroom Dance and Glamour*. New York : Bloomsbury.
- Markula-Denison, P. & Pringle, R. (2007). *Foucault, sport and exercise: Power, knowledge and transforming the self*. New York : Routledge.
- Migdalek, J. (2023). Dance Instruction - Dance Induction: Aesthetics, Gender Performance, and the Dancing Male. *Journal of Performance and Contemporary Culture*, 9(18), 76-86.
- Noklang, S., Prakongpan, P., Meepan, W., Dechawatsinsiri, N., Niyomdech, A., & Hernandez, V. (2023). Critical Participatory Action Research for Development of Private School Teachers' Work Approaches in Bangkok. *Journal of Research and Curriculum Development*, 13(2), 39-52.
- Picart, C. J. S. (2006). *From ballroom to dancesport: Aesthetics, athletics, and body culture*. New York : State University of New York Press.
- Pilcher, J. & Whelehan, I. (2016). *Key concepts in gender studies*. Thousand Oaks, CA : Sage Publishers.
- Wong, Y. N. (2023). *Gender and Sexuality Performances Among LGBT+ Equality Dancers: Photo Elicitation as a Method of Inquiry*. *International Journal of Qualitative Methods*, 22, 1–14. <https://doi.org/10.1177/16094069231182015>
- Yamanashi, L. A. & Bulman, R. C. (2009). The choreography of gender: Masculinity, femininity, and the complex dance of identity in the ballroom. *Men and Masculinities*, 11(5), 602-621.